

**Dweud eich dweud**  
**Have your say**

Arolwg Cenedlaethol Cymru  
National Survey for Wales



**Comisiynydd y  
Gymraeg**  
**Welsh Language  
Commissioner**

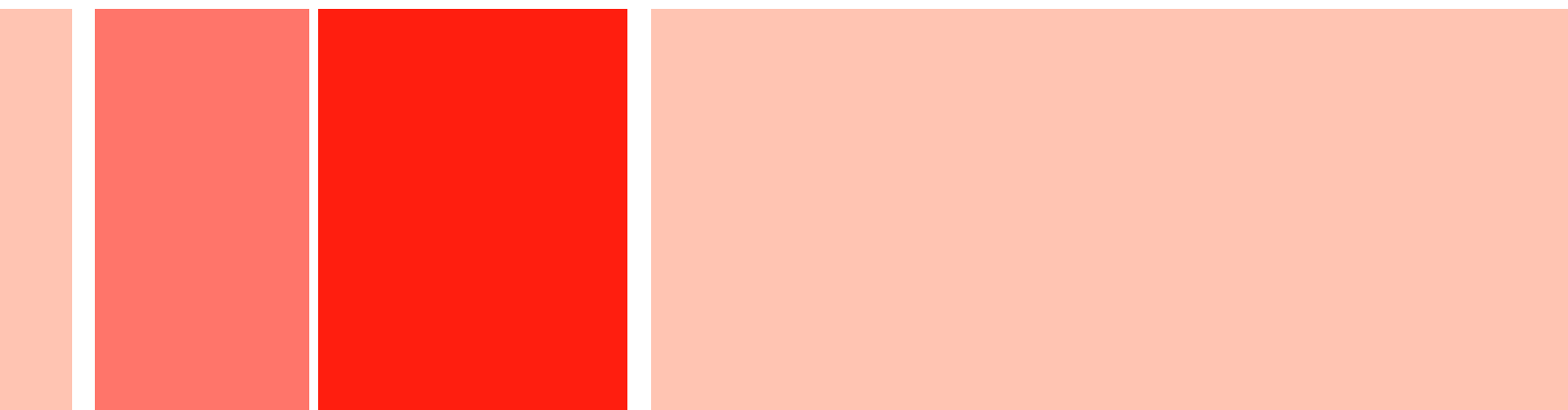


**Llywodraeth Cymru**  
**Welsh Government**

[www.cymru.gov.uk](http://www.cymru.gov.uk)

# Arolwg Defnydd Iaith Adroddiad Technegol 2013-14

Ionawr 2015



**Tim Hanson, TNS BMRB**  
**Sam Sullivan, TNS BMRB**

Barn yr ymchwilydd a geir yn yr adroddiad hwn, nid o reidrwydd barn Llywodraeth Cymru na Chomisiynydd yr Iaith Gymraeg.

I gael rhagor o wybodaeth cysylltwch â:

Lisa Walters  
Gwasanaethau Gwybodaeth a Dadansoddi  
Llywodraeth Cymru  
Parc Cathays  
Caerdydd  
CF10 3NQ  
Ffon: 029 2082 6685  
E-bost: [lisa.walters@cymru.gsi.gov.uk](mailto:lisa.walters@cymru.gsi.gov.uk)

Ymchwil Gymdeithasol Llywodraeth Cymru, 29 Ionawr 2015

© Hawlfraint y Goron 2015



Mae'r holl gynnwys ar gael dan Drwydded Llywodraeth Agored v3.0 ac eithrio pan nodir yn wahanol.

[www.nationalarchives.gov.uk/doc/open-government-licence/version/3/](http://www.nationalarchives.gov.uk/doc/open-government-licence/version/3/)

## Cynnwys

1	Cefndir ac Amcanion .....	2
2	Dyluniad y Sampl .....	4
3	Datblygu'r holiadur a'i gynnwys .....	11
4	Casglu Data.....	13
5	Ffigurau gwaith maes a chyfraddau ymateb.....	19
6	Paratoi data.....	22
7	Pwysoli .....	24

# 1 Cefndir ac Amcanion

## Hanes yr Arolwg

- 1.1 Mae Arolwg Defnydd Iaith 2013-14 (yr Arolwg) yn barhad o ymchwil a wnaed ar ran Bwrdd yr Iaith Gymraeg (y Bwrdd) rhwng 2004 a 2006. Dros gyfres o dri arolwg, ceisiodd y Bwrdd wybodaeth ar bwy sy'n defnyddio'r Gymraeg, gyda phwy, pryd, a faint y maent yn defnyddio'r iaith. Trefnwyd yr arolygon hyn i ategu'r Arolwg Byw yng Nghymru a gynhaliwyd rhwng 2004 a 2006 gan Uned Ddata Llywodraeth Leol - Cymru ar ran Llywodraeth Cynulliad Cymru.
- 1.2 Yr Arolwg Byw yng Nghymru a ddarparodd fframwaith y sampl ar gyfer yr arolygon yn 2004-2006 (hynny yw, y bobl a bennwyd fel siaradwyr Cymraeg yn ystod yr Arolwg Byw yng Nghymru).
- 1.3 Gallwch gael rhagor o fanylion am arolwg 2004-06 o Archif Data'r Deyrnas Unedig.<sup>1</sup>

## Cefndir Arolwg 2013-14

- 1.4 Ailgomisiynwyd yr Arolwg Defnydd Iaith yn 2013, ar ran Llywodraeth Cymru a Chomisiynydd y Gymraeg. Bydd cyfnod newydd yr arolwg yn para am ddwy flynedd, o 2013 hyd 2015. Mae'r adroddiad hwn yn rhoi manylion arolwg 2013-14.
- 1.5 Prif amcan yr Arolwg yw ceisio gwybodaeth ar bwy sy'n defnyddio'r Gymraeg, sut, pryd, a faint y maent yn defnyddio'r iaith.
- 1.6 Penderfynwyd, yn hytrach na chynnal yr Arolwg ar wahân, y byddai'n fwy darbodus ac effeithlon ei gynnal fel elfen ychwanegol i Arolwg Cenedlaethol Cymru.

---

<sup>1</sup> <http://discover.ukdataservice.ac.uk/Catalogue/?sn=7477&type=Data%20catalogue>

- 1.7 Mae Arolwg Cenedlaethol Cymru yn arolwg wyneb-yn-wyneb hap-debygolrwydd ar raddfa fawr a gyflawnir gan TNS BMRB a Beaufort Research ar ran Llywodraeth Cymru. Dechreuwyd y gwaith maes ym mis Ionawr 2012 ac mae'n arolwg parhaus, gyda set newydd o aseiniadau bob mis.
- 1.8 Defnyddiwyd Arolwg Cenedlaethol Cymru i ddarparu sampl ar gyfer yr Arolwg Defnydd Iaith. Caiff y broses o recriwtio ymatebwyr yr Arolwg Defnydd Iaith ei hesbonio mewn mwy o fanylder ym Mhennod 4.

### **Adroddiad Technegol Arolwg Cenedlaethol Cymru - rhannau perthnasol**

- 1.9 Oherwydd y ffordd y mae'r arolwg wedi'i weinyddu, mae llawer o'r manylion yn ymwneud ag Arolwg Defnydd Iaith 2013-2014 wedi eu cynnwys yn yr Adroddiad Technegol a baratowyd ar gyfer Arolwg Cenedlaethol Cymru 2013-14. Ceir cyfeiriadau unigol yn y penodau canlynol. I grynhoi, yr adrannau perthnasol yn Adroddiad Technegol Arolwg Cenedlaethol Cymru 2013-14 yw:
- Dyluniad y Sampl: Paragraffau 3.1 i 3.31
  - Pennu Siaradwyr Cymraeg: Tabl 4.1 a Pharagraff 4.11
  - Trosolwg o'r Arolwg Defnydd iaith: Paragraffau 4.14 i 4.17
  - Briffio'r Cyfwelwyr am yr Arolwg Defnydd iaith: Paragraffau 6.5 a 5.6
  - Strategaeth Pwysoli: Paragraffau 7.1 i 7.22

## 2 Dyluniad y Sampl

### Trosolwg o ddull samplo Arolwg Cenedlaethol Cymru

- 2.1 Mae esboniad llawn o'r dull samplo a ddefnyddiwyd ar gyfer Arolwg Cenedlaethol Cymru i'w weld yn Adroddiad Technegol 2013-14.<sup>2</sup> Mae crynodeb o'r dull hwnnw'n dilyn.
- 2.2 Roedd manyleb Arolwg Cenedlaethol Cymru yn nodi y dylai'r arolwg fod yn gynrychioliadol o oedolion 16 oed neu fwy sy'n byw mewn aelwydydd preifat. Y gofyniad blynyddol oedd am sampl haenedig, un cam, ar hap o gyfeiriadau ledled Cymru, wedi'i dynnu o Ffeil Cyfeiriadau Cod Post defnyddwyr bychain, sy'n berchen i'r Post Brenhinol. O fewn pob aelwyd yn y sampl, dylid cynnal cyfweiliad unigol gydag un oedolyn 16 oed neu fwy. Pan fo aelwyd yn cynnwys mwy nag un oedolyn, dylid dewis oedolyn ar hap i gymryd rhan o bob aelod o'r aelwyd sy'n 16 oed neu'n hŷn.
- 2.3 Er mwyn bodloni'r gofynion o ran y sampl, cytunwyd y byddai sampl o gyfeiriadau nad ydynt wedi'u clystyru yn cael ei lunio er mwyn sicrhau samplau cyfartal o 600 o gyfweiliadau ym mhob awdurdod lleol bob blwyddyn. I wneud hyn, cyfrifwyd y byddai angen sicrhau sampl o 662 o gyfweiliadau ym mhob awdurdod lleol ym mhob blwyddyn o'r arolwg. Tynnir yr holl sampl ar gyfer bob blwyddyn adrodd mewn un cam a chaiff ei ddyrannu i bob chwarter yn gyntaf, ac yna i bob mis o fewn pob chwarter.
- 2.4 O fewn pob awdurdod lleol, dewiswyd y sampl yn systematig gyda chyfwng sefydlog. Heblaw am awdurdodau lleol, nid oedd unrhyw haeniad penodol pellach o'r sampl. Oherwydd bod y cyfeiriadau wedi'u trefnu yn ôl cod post o fewn awdurdod lleol, bydd sampl systematig gyda chyfwng samplo bychan, yn cael ei haenu (yn oblygedig) fesul cymdogaeth a bydd yn ddaearyddol gynrychioliadol bob amser.

---

<sup>2</sup> <http://wales.gov.uk/docs/caecd/research/2014/140917-national-survey-wales-technical-report-2013-14-en.pdf>

Canlyniad hyn, yn ymarferol, yw bod y cyfeiriornad samplu yn llai (o'i gymharu â sampl sydd wedi'i reoli llai) ar gyfer unrhyw fesuriadau sy'n amrywio'n sylweddol rhwng cymdogaethau.

- 2.5 Tynnwyd y sampl o'r ffeil cyfeiriadau cod post gan y Swyddfa Ystadegau Gwladol yn seiliedig ar fanyleb y cytunwyd arni rhwng TNS BMRB a Llywodraeth Cymru.<sup>3</sup>
- 2.6 Y gyfradd ateb darged ar gyfer blwyddyn adrodd 2013-14 oedd 70%. Wrth gyfrifo nifer y cyfeiriadau i'r Swyddfa Ystadegau Gwladol eu tynnu ym mhob Awdurdod Lleol, cymerwyd bod cyfradd ateb o 70% ym mhob Awdurdod Lleol. Mireiniwyd y ffigur hwn ar y cam dewis cyfeiriadau er mwyn rhoi ystyriaeth i'r gyfradd ateb ar gyfer arolwg 2012-13 (gweler paragraff 2.8 am fanylion).
- 2.7 Ar ôl tynnu'r cyfeiriadau, rhoddodd y Swyddfa Ystadegau Gwladol y ffeil sampl llawn i TNS BMRB drwy drosglwyddiad ffeil diogel. Yna, TNS BMRB oedd yn gyfrifol am drefnu a dyrannu'r sampl yn barod ar gyfer y maes gwaith.
- 2.8 Ar ôl i TNS BMRB dderbyn y ffeil sampl llawn, crëwyd ffeil sampl llai gan gynnwys cyfeiriadau i'w cyflwyno drwy gydol y flwyddyn. Fel o'r blaen, dewiswyd rhifau i gyflawni targed cyson o 662 o gyfweiliadau fesul awdurdod lleol. Amcangyfrifwyd y gyfradd ymateb dybiedig ar sail y cyfraddau ymateb cyfartalog a welwyd ym mhob awdurdod lleol ar draws C0-C3 yn arolwg 2012-13. Gweithredwyd un o dair cyfradd ymateb dybiedig: 73% ar gyfer awdurdodau lleol â chyfradd gyfartalog o 73% neu fwy; 70% ar gyfer awdurdodau lleol â chyfradd gyfartalog o rhwng 68% and 72%; a 67% ar gyfer awdurdodau lleol â chyfradd gyfartalog o

---

<sup>3</sup> Tynnwyd y sampl gan y Swyddfa Ystadegau Gwladol gan ddefnyddio'r ffeil cyfeiriadau cod post a'u Ffeil Cyfeiriadau Defnyddwyr Cyffredin, a sicrhodd na fyddai unrhyw aelwyd yn cael ei dewis ar gyfer yr Arolwg Cenedlaethol a oedd eisoes wedi ei dewis ar gyfer unrhyw rai o ystod o arolygon mawr eraill y Swyddfa Ystadegau Gwladol o fewn y tair blynedd ddiwethaf. Hefyd, roedd hyn yn sicrhau na fyddai cyfeiriadau'r sampl yn cael eu dewis ar gyfer arolygon mawr eraill y Swyddfa Ystadegau Gwladol na chymau dilynol Arolwg Cenedlaethol Cymru ar gyfer y tair blynedd nesaf.

67% neu lai. Y gyfradd gyfartalog o fewn pob awdurdod ar draws C0-C3 oedd y gyfradd anefnyddiol.

2.9 Diwygiwyd y targed gwreiddiol o 662 cyfweiliad fesul awdurdod lleol wedi hynny yng ngoleuni data a gafwyd o arolwg 2012-2013, a gwnaed newidiadau cyfatebol i nifer y cyfeiriadau a roddwyd o fewn pob awdurdod lleol. Gellir dod o hyd i fanylion llawn y newidiadau hyn yn Adroddiad Technegol Arolwg Cenedlaethol Cymru 2013-14.

2.10 Datblygodd TNS BMRB ddaearyddiaeth ardal bwrpasol yng Nghymru a oedd yn golygu bod pob 'uned ardal' a) yn cynnwys digon o gyfeiriadau i'w samplo i fod yn gyfwerth, yn fwy neu lai, ag un aseiniad gwaith maes, a b) yn synhwyrol yn ddaearyddol fel aseiniad.<sup>4</sup> Crëwyd yr unedau ardal gan ddefnyddio Ardaloedd Allbwn. Yn wreiddiol, y bwriad oedd defnyddio Ardal Gynnyrch Ehangach Haen Is, ond byddai hyn wedi golygu gormod o amrywiaeth o ran nifer y cyfeiriadau ym mhob aseiniad, yn enwedig yn yr awdurdodau lleol llai o faint.

2.11 Ar ôl creu'r unedau, fe'u trefnwyd fesul gwerthoedd uned ardal crynswth.<sup>5</sup> Ar ôl eu haenu, fe'u dyrannwyd yn systematig i bedwar chwarter blwyddyn adrodd 2013-14 (Chwarteri 1-4).<sup>6</sup> Roedd unrhyw unedau ardal a ddyrannwyd i Chwarter 1 yn arolwg 2012-13 yn cael eu dyrannu i Chwarter 1 ym mlwyddyn adrodd 2013-14, gyda'r un patrwm yn cael ei ailadrodd ar gyfer Chwarteri 2-4. Mae'r dull hwn yn sicrhau y bydd unrhyw bedwar clwstwr dilynol o ddata yn cael ei ddad-glystyru'n ffurfiol.

---

<sup>4</sup>Roedd hyn yn golygu, i'r graddau yr oedd yn bosibl, fod cyfeiriadau ym mhob aseiniad yn cael eu clystyru mewn ffordd a oedd yn lleihau'r pellter yr oedd yn rhaid i'r cyfwelwyr ei deithio rhyngddynt, a sicrhau nad oedd nifer y cyfeiriadau yn amrywio'n sylweddol o aseiniad i aseiniad.

<sup>5</sup>Y gwerthoedd uned ardal a ddefnyddiwyd oedd sgoriau Mynegai Amddifadedd Lluosog Cymru a pha mor drefol oedd yr uned ardal.

<sup>6</sup>Roedd hyn yn golygu cymryd pob aseiniad o fewn pob awdurdod lleol, eu trefnu fesul gwerthoedd uned ardal crynswth cyfartalog, a'u dyrannu i'r chwarteri.



- 2.12 Ar ôl dyrannu aseiniadau i chwarteri, fe'u dyrannwyd ar hap i fis o fewn y chwarter. Gwnaed hyn gan sicrhau ar yr un pryd fod gan bob awdurdod lleol nifer gyfartal, fwy neu lai, o bwyntiau ym mhob mis a bod pob mis yn cael fwy neu lai'r un nifer o bwyntiau sampl.
- 2.13 Fel y nodir uchod, roedd maint yr aseiniadau'n amrywio'n seiliedig ar y ddaearyddiaeth bwrpasol a ddatblygwyd gan TNS BMRB. Yn 2013-14, roedd gan bob aseiniad rhwng 18 a 34 cyfeiriad, a maint cymedr aseiniad oedd 24 o gyfeiriadau. Roedd mwy na naw aseiniad o bob deg (93%) yn cynnwys rhwng 20 a 28 o gyfeiriadau. Rhoddwyd cyfanswm o 994 o aseiniadau yn 2013-14.
- 2.14 Mae Tabl 2.1 yn dangos nifer y cyfeiriadau o fewn pob awdurdod lleol ar gyfer blwyddyn arolwg 2013-14.

**Tabl 2.1 - Sampl terfynol Arolwg Cenedlaethol Cymru 2013-14**

<b>Awdurdod Lleol</b>	<b>Cyfeiriadau a ddyrannwyd</b>
Blaenau Gwent	1,097
Pen-y-bont ar Ogwr	1,102
Caerffili	1,058
Caerdydd	1,127
Sir Gaerfyrddin	1,131
Ceredigion	1,111
Conwy	1,080
Sir Ddinbych	1,066
Sir y Fflint	1,085
Gwynedd	1,173
Ynys Môn	1,150
Merthyr Tudful	1,110
Sir Fynwy	1,081
Castell-nedd Port Talbot	935
Casnewydd	1,047
Sir Benfro	1,202
Powys	1,069
Rhondda Cynon Taf	1,131
Abertawe	1,150
Bro Morgannwg	1,031
Tor-faen	938
Wrecsam	1,024
<b>CYFANSWM</b>	<b>23,898</b>

2.15 Ym mhob cyfeiriad, roedd gofyn i gyfwelwyr gyflawni detholiad tri cham er mwyn pennu'r person cywir i'w gyfweld:

- Dethol uned annedd (mewn cyfeiriadau ac iddynt fwy nag un uned annedd)
- Dethol aelwyd (mewn unedau annedd ac iddynt fwy nag un aelwyd)

- Dethol person (mewn aelwydydd sy'n cynnwys mwy nag un oedolyn 16 oed neu fwy)

2.16 Gellir dod o hyd i'r holl fanylion am sut y gwnaed y dewisiadau hyn yn Adroddiad Technegol Arolwg Cenedlaethol Cymru 2013-14.

### **Rhagdybiadau gwreiddiol ynghylch y boblogaeth sy'n medru'r Gymraeg**

2.17 Er mwyn cyfrifo'r niferoedd yr oeddem yn debygol o allu eu cyflawni yn yr arolwg, gwnaed amcangyfrifiadau ar y gyfran debygol o siaradwyr Cymraeg y byddai Arolwg Cenedlaethol Cymru yn eu canfod.

2.18 Mae Tabl 2.2 isod yn nodi'r rhagamcanion gwreiddiol a wnaed ynghylch y boblogaeth debygol o bobl sy'n medru'r Gymraeg, a'r nifer wirioneddol a gyflawnwyd.

**Tabl 2.2 – Rhagamcanion ynghylch y boblogaeth sy'n medru'r Gymraeg, a'r nifer wirioneddol a gyflawnwyd**

	<b>Rhagamcan Gwreiddiol</b>	<b>Nifer a Gyflawnwyd</b>
<b>Aelwydydd a gyfwelwyd yn ystod Arolwg Cenedlaethol Cymru</b>	14,500	14,771
<b>Oedolion a bennwyd</b>	27,405	27,170
<b>Nifer cyfartalog yr oedolion fesul aelwyd</b>	1.89	1.84
<b>Oedolion a bennwyd sy'n siarad Cymraeg</b>	7,125	6,241
<b>% yr oedolion sy'n siarad Cymraeg</b>	26%	23%
<b>Plant 3-15 oed a bennwyd</b>	5,945	5,065
<b>Nifer cyfartalog o blant 3-15 oed fesul aelwyd</b>	0.41	0.34
<b>Plant 3-15 oed a bennwyd sy'n siarad Cymraeg</b>	2,675	2,200
<b>% y plant 3-15 oed a bennwyd sy'n siarad Cymraeg</b>	45%	43%

2.19 Rhoddir esboniad mwy manwl o'r broses o bennu siaradwyr Cymraeg ym Mhennod 4.

### 3 Datblygu'r holiadur a'i gynnwys

#### Trosolwg

- 3.1 Roedd yr Arolwg Defnydd Iaith yn cynnwys dau holiadur ar wahân - holiadur oedolion (i ymatebwyr 16 oed a throsodd) a holiadur pobl ifanc (i ymatebwyr 3-15 oed). Mae'r ddau'n ymdrin â'r defnydd a wneir o'r iaith Gymraeg mewn amryw sefyllfaoedd. Mae copïau o'r ddau holiadur yn <http://wales.gov.uk/statistics-and-research/Welsh-language-use-survey/?lang=cy>.
- 3.2 Roedd y ddau holiadur yn ddwyieithog, gan roi'r dewis i'r ymatebwyr gwblhau'r holiadur yn Gymraeg neu yn Saesneg. Lluniwyd llyfryn yn cynnwys y cwestiynau yn Gymraeg ac yn Saesneg, gyda'r dyluniad wyneb i waered fel bo'r ddwy iaith yn dechrau gyda chlawr ac yn cwrdd yn y canol. Roedd yr holiadur oedolion yn cynnwys 12 ochr (yn y ddwy iaith, gan gynnwys cyfarwyddiadau) ac roedd yr holiadur pobl ifanc yn cynnwys 8 ochr.

#### Cynnwys yr holiaduron

- 3.3 Datblygwyd cynnwys yr holiadur ar y cyd gan Gomisiynydd y Gymraeg a Llywodraeth Cymru. Roedd y cwestiynau gan fwyaf heb newid ers arolwg 2004-6. Gallwch ddod o hyd i'r cwestiynau hyn ym mhenodau 20 a 21 yr [adroddiad](#) a gyhoeddwyd ar ganlyniadau arolwg 2004-06.
- 3.4 Fel y nodwyd uchod, cynhyrchwyd yr holiaduron yn Gymraeg ac yn Saesneg.

#### Ffurf a Gwedd

- 3.5 Argraffwyd yr holiaduron ar bapur gwahanol liw - oren ar gyfer yr holiadur oedolion a glas ar gyfer yr holiadur pobl ifanc. Y nod oedd ei gwneud yn haws i gyfwelwyr weld y gwahaniaeth rhwng y gwahanol fersiynau wrth roi'r holiadur i bobl, a lleihau'r risg o roi'r fersiwn anghywir i ymatebwr.

3.6 Y tîm dylunio yn TNS BMRB ddyluniodd yr holiaduron gan geisio eu gwneud yn glir a diddorol. Y prif ystyriaethau oedd:

- sicrhau nad oedd y dyluniad yn rhy 'brysur', a gwneud defnydd effeithiol o'r lle oedd ar gael;
- datblygu dyluniad lliw a fyddai'n helpu ymatebwyr i wahaniaethu rhwng cwestiynau unigol er mwyn ateb yr holiadur i gyd; a
- sicrhau fformat cyson drwyddi draw i helpu ymatebwyr i gwblhau'r holiadur.

3.7 Cytunwyd ar yr holiaduron terfynol rhwng Llywodraeth Cymru, Comisiynydd y Gymraeg a TNS BMRB.

## 4 Casglu Data

### Y Broses Ddethol

- 4.1 I fod yn gymwys ar gyfer yr Arolwg Defnydd Iaith, rhaid oedd i'r ymatebwyr fod yn 3 oed neu'n hŷn ac yn gallu siarad Cymraeg. Roedd yr holiadur a gwblhawyd yn dibynnu ar oedran yr unigolyn. Roedd yr holiadur pobl ifanc ar gyfer pobl ifanc 3-15 oed ac roedd ymatebwyr 16 oed a throsodd yn cwblhau'r holiadur i oedolion.
- 4.2 Recriwtwŷd ymatebwyr i'r arolwg drwy Arolwg Cenedlaethol Cymru. Casglodd Arolwg Cenedlaethol Cymru wybodaeth am bob unigolyn oedd yn byw gyda'r ymatebwr fel rhan o'r un aelwyd.
- 4.3 Yn Arolwg Cenedlaethol Cymru, gofynnir i'r ymatebwr a yw'n gallu siarad Cymraeg. Gall cyfwelwyr nodi un cod o dri ateb posibl
1. Gallaf
  2. Na allaf
  3. Rhywfaint o allu siarad Cymraeg (DIGYMELL YN UNIG)
- 4.4 At ddibenion yr Arolwg Defnydd Iaith, roedd unrhyw ymatebwyr a oedd yn ateb gyda naill ai Cod 1 neu God 3 yn cael eu hystyried fel siaradwyr Cymraeg ac yn gymwys i wneud yr holiadur.
- 4.5 Dylid nodi bod y cwestiwn hwn wedi cael ei newid ym mis Gorffennaf 2013 i gynnwys y trydydd opsiwn. Dim ond "gallaf" a "na allaf" oedd yr atebion posibl yn y fersiwn gwreiddiol o'r cwestiwn. Gwnaed y newid ar ôl dadansoddi data Cyfrifiad 2011, a oedd yn dangos cyfran is o oedolion yn siarad Cymraeg (16%) o'i gymharu ag arolwg 2012-13 (24%). Roedd cyfwelwyr yr Arolwg Cenedlaethol wedi cael cyfarwyddyd i nodi ateb cadarnhaol ar gyfer ymatebwyr ag unrhyw lefel o allu i siarad Cymraeg er mwyn galluogi iddyn nhw gael eu cyfeirio at gwestiynau dilynol, mwy manwl, ar eu gallu yn Gymraeg a pha mor aml y maent yn siarad yr iaith. Mae'n debygol bod yr ymagwedd hon wedi cyfrannu at

gael cyfran uwch o ymatebwyr yr Arolwg Cenedlaethol yn cael eu nodi fel siaradwyr Cymraeg nag a nodwyd yn y Cyfrifiad. Nod ychwanegu'r cod newydd oedd darparu hyblygrwydd i alluogi canlyniadau'r Arolwg Cenedlaethol i gael eu cymharu'n agosach â chanlyniadau'r Cyfrifiad (h.y. gan ganolbwyntio ar yr ymatebwyr a atebodd "Gallaf" i'r cwestiwn am siarad Cymraeg), ond hefyd, lle bo angen, i alluogi pynciau'r Arolwg Cenedlaethol i gael eu dadansoddi mewn ffordd sy'n gyson â blynyddoedd blaenorol (h.y. drwy gyfuno "Gallaf" a "Rhywfaint").

- 4.6 Mewn aelwydydd sy'n cynnwys mwy nag un person 3 oed neu fwy, gofynnwyd cwestiwn tebyg i weld pa aelodau eraill o'r aelwyd sy'n gallu siarad Cymraeg:

*Yn nawr hoffem ofyn os all aelodau eraill eich cartref siarad Cymraeg.  
Ydy [enw] yn gallu siarad Cymraeg?*

1. *Ydy*
2. *Nac ydy*
3. *Ddim yn gwybod*

- 4.7 Ystyriwyd pob aelod o'r aelwyd y nodwyd yr ateb "Ydy" ar ei gyfer fel siaradwr Cymraeg ac felly'n gymwys i dderbyn holiadur.

### **Cyflwyno'r holiaduron**

- 4.8 Roedd y cyfwelwyr wyneb-yn-wyneb yn gyfrifol am roi'r holiaduron i bob unigolyn cymwys ar ddiwedd cyfweiliad Arolwg Cenedlaethol Cymru. Cafodd esboniad llawn o'r Arolwg Defnydd Iaith a'r gofynion o ran y cyfwelwyr eu rhoi ym mhrif sesiwn friffio'r Arolwg Cenedlaethol yr oedd pob cyfwelydd yn bresennol ynddi. Mae manylion cynnwys y sesiwn friffio yn Adroddiad Technegol Arolwg Cenedlaethol Cymru.
- 4.9 Rhoddwyd nifer o holiaduron yr Arolwg Defnydd Iaith i bob cyfwelydd oedd yn gweithio ar yr Arolwg Cenedlaethol yn ogystal ag amlenni rhabdost. Roedd y nifer a roddwyd i bob cyfwelydd yn ddibynnol ar faint o siaradwyr Cymraeg y disgwyliwyd eu gweld yn yr ardal.



- 4.10 Rhoddwyd cyfarwyddyd i gyfwelwyr beidio â chyfeirio at yr Arolwg Defnydd Iaith tan fod holl adrannau'r Arolwg Cenedlaethol wedi eu cwblhau. Roedd dwy ystyriaeth wrth benderfynu gwneud hyn.
- 4.11 Yn gyntaf, roedd angen sicrhau nad oedd gweinyddiaeth yr Arolwg Defnydd Iaith yn effeithio ar awydd ymatebwyr i gymryd rhan ym mhrif gyfweiliad yr Arolwg Cenedlaethol. Y farn oedd y gallai cyflwyno'r Arolwg Defnydd Iaith cyn prif gyfweiliad yr Arolwg Cenedlaethol wneud i ymatebwyr feddwl ei fod yn ormod o ymrwymiad a gwneud iddynt fod yn llai awyddus i gymryd rhan. Hefyd, gallai gael effaith andwyol o ran aelwydydd nad ydynt yn siarad Cymraeg gan wneud i'r Arolwg Cenedlaethol ymddangos yn llai perthnasol iddynt hwy.
- 4.12 Yn ail, y farn oedd y byddai'r cyfwelydd wedi cael cyfle i sefydlu cydberthynas â'r ymatebydd erbyn diwedd cyfweiliad yr Arolwg Cenedlaethol, ac felly y byddai'r ymatebydd yn fwy tebygol o gytuno i gwblhau'r holiadur defnydd iaith.
- 4.13 Yn union ar ôl y cwestiwn olaf yng nghyfweiliad yr Arolwg Cenedlaethol, byddai'r cyfwelwyr yn darllen cyflwyniad i'r Arolwg Defnydd Iaith a fyddai'n ymddangos ar sgrin:

*Mae Comisiynydd y Gymraeg a Llywodraeth Cymru yn cynnal Arolwg Defnydd Iaith. Maent yn gofyn i siaradwyr Cymraeg mewn cartrefi sydd wedi cymryd rhan yn yr Arolwg Cenedlaethol Cymru i gwblhau holiadur byr. Mae'r holiadur yn 6 tudalen i oedolion a 4 tudalen i blant (oed 3 a throsodd). Bydd angen i chi ei gwblhau a'i ddychwelyd i TNS BMRB mewn amlen rhabdost o fewn y pythefnos nesaf.*

- 4.14 Ar y sgrin, roedd y cyfwelydd yn gweld rhestr o bob unigolyn yn yr aelwyd a oedd yn gymwys i dderbyn holiadur defnydd iaith. Wrth enw pob unigolyn, roedd yr wybodaeth ganlynol yn cael ei dangos:

- Rhif cyfres yr aelwyd

- Rhif person
- Pa holiadur y dylai'r person ei dderbyn (un ar gyfer oedolyn neu un ar gyfer person ifanc)

4.15 Ar gyfer pob unigolyn, gofynnwyd i'r cyfwelydd nodi a oedd yr holiadur wedi cael ei dderbyn.

4.16 Yna, roedd gofyn i'r cyfwelwyr nodi enw'r unigolyn, rhif cyfres yr aelwyd, a rhif y person ar ddau glawr yr holiadur priodol (h.y. y clawr Saesneg a'r clawr Cymraeg), cyn ei roi i'r ymatebydd. Rhoddwyd amlen radbost ar gyfer pob holiadur er mwyn iddynt ei ddychwelyd.

4.17 Defnyddiwyd techneg ychydig yn wahanol yn ystod mis cyntaf yr arolwg, lle roedd sgript yr Arolwg Cenedlaethol yn cynnwys cwestiwn yn gofyn a oedd ymatebydd yn barod i dderbyn yr holiaduron. Newidiwyd y ffordd o weithio i sicrhau cyfradd dderbyn uwch. Dilëwyd y cwestiwn a chyfarwyddwyd cyfwelwyr i adael holiaduron gyda phob unigolyn cymwys heblaw bod yr ymatebydd dan sylw yn ei wrthod yn benodol.

### **Pecyn atgoffa drwy'r post**

4.18 Fel y nodir uchod, gofynnwyd i ymatebwyr yr Arolwg Defnydd Iaith ddychwelyd eu holiaduron o fewn pythefnos i'w derbyn. Anfonwyd pecyn atgoffa drwy'r post at y rheini nad oeddent wedi cwblhau a dychwelyd eu holiaduron. Roedd y pecyn yn cynnwys holiadur newydd a llythyr yn sôn am yr arolwg ac yn gofyn eto iddynt gymryd rhan.

4.19 Cafodd pecynnau atgoffa eu hanfon drwy'r post yn wythnosol drwy gydol y gwaith maes.

### **Atgoffa dros y ffôn**

4.20 O ran ymatebwyr nad oeddent, yn dal i fod, wedi dychwelyd holiadur ar ôl cael pecyn atgoffa drwy'r post, cawsant eu hatgoffa dros y ffôn yn ogystal. Yn naturiol, roedd hyn yn ddibynnol ar gael rhif ffôn dilys gan ymatebydd yr Arolwg Cenedlaethol. Roedd hyn yn golygu na lwyddwyd i atgoffa pawb nad oedd wedi dychwelyd eu holiaduron dros y ffôn.

- 4.21 Gwnaethpwyd y galwadau atgoffa yn fisol gan aelod o banel cyfwelwyr ffôn TNS BMRB. O ganlyniad, roedd y cyfnod rhwng derbyn yr holiadur cyntaf a derbyn galwad ffôn atgoffa yn amrywio i bob ymatebydd yn dibynnu ar ddyddiad y cyfweliad Arolwg Cenedlaethol gwreiddiol. Ond gwnaethpwyd pob galwad atgoffa o leiaf pythefnos ar ôl i'r ymatebydd dderbyn ei becyn atgoffa drwy'r post (h.y. pedair wythnos ar ôl derbyn yr holiadur yn y lle cyntaf). Y cyfnod hiraf posibl rhwng derbyn yr holiadur yn y lle cyntaf a derbyn galwad ffôn atgoffa oedd 8 wythnos.
- 4.22 Dim ond un alwad ffôn a wnaethpwyd i aelwydydd a chanddynt fwy nag un holiadur heb ei ddychwelyd. Ym mhob achos, gofynnodd y cyfwelydd i gael siarad â'r ymatebydd a gymerodd ran yn y cyfweliad Arolwg Cenedlaethol, p'un a oeddent yn siarad Cymraeg ai peidio. Yna, darllenodd y cyfwelydd sgript fer gan roi enwau pob aelod o'r aelwyd nad oeddent wedi dychwelyd holiadur hyd yn hyn.
- 4.23 Nid oedd unrhyw gwestiynau i'r ymatebwyr eu hateb – unig bwrpas yr alwad oedd atgoffa pobl am yr Arolwg Defnydd Iaith a gofyn i bob ymatebydd ddychwelyd ei holiadur cynt gynted a phosibl.
- 4.24 Mae Tabl 4.1 yn dangos y cyfraddau dychwelyd ar gyfer yr holl ymatebwyr, wedi'u dadansoddi yn ôl p'un a oeddent heb gael pecyn atgoffa, wedi cael pecyn atgoffa yn unig neu alwad atgoffa. Felly, er enghraifft, derbyniodd 1,957 o ymatebwyr becyn atgoffa drwy'r post yn unig (gan iddynt ddychwelyd holiadur cyn i alwad atgoffa gael ei wneud, neu oherwydd nad oeddent wedi rhoi rhif ffôn). O'r nifer hwn, dychwelodd 1,070 o ymatebwyr eu holiaduron wedi'u cwblhau, sy'n gyfradd ateb o 55%.

**Tabl 4.1 – Cyfraddau dychwelyd cymharol ar gyfer gwahanol grwpiau atgoffa**

	<b>Anfonwyd</b>	<b>Derbyniwyd</b>	<b>Cyfradd dychwelyd</b>
<b>Heb gael pecyn atgoffa</b>	2,441	2,441	100%
<b>Pecyn atgoffa drwy'r post yn unig</b>	1,957	1,070	55%
<b>Atgoffa dros y ffôn</b>	2,212	337	15%
<b>CYFANSWM</b>	6,610	3,848	58%

## 5 Ffigurau gwaith maes a chyfraddau ymateb

- 5.1 Mae'r ffigurau isod yn ymwneud ag Arolwg Defnydd Iaith 2013-14. Mae'n cynnwys yr holl ymatebwyr a recriwtiwyd drwy gyfweiliadau a gynhaliwyd o fewn blwyddyn Arolwg Cenedlaethol Cymru ar gyfer 2013-14 (1 Ebrill 2013 – 31 Mawrth 2014). Er mwyn cael eu cynnwys, roedd angen i ymatebwyr ddychwelyd eu holiaduron erbyn 31 Mai 2014.
- 5.2 Cynhaliwyd cyfanswm o 14,771 o gyfweiliadau yn Arolwg Cenedlaethol 2013-14, gan gynnwys 33,422 o aelodau unigol o aelwydydd. Yn seiliedig ar yr ateb i'r cwestiynau perthnasol (gweler paragraffau 4.3 a 4.5 uchod), nodwyd 8,441 o siaradwyr Cymraeg.
- 5.3 Mae Tabl 5.1 yn dangos y cyfraddau o ran derbyn, dychwelyd ac ymateb ar gyfer yr holiadur oedolion a'r holiadur plant yn yr Arolwg Defnydd Iaith. Cyfrifir y ffigurau hyn fel a ganlyn:
- Cyfradd dderbyn: y gyfran o unigolion cymwys a dderbyniodd holiadur;
  - Cyfradd ddychwelyd: y gyfran o'r holiaduron a ddsbarthwyd a gwblhawyd ac a ddychwelwyd; ac
  - Cyfradd ymateb: y gyfran o unigolion cymwys a gwblhaodd ac a ddychwelodd holiadur. Mae hyn yn gyfartal â'r gyfradd dderbyn wedi'i lluosu â'r gyfradd ddychwelyd.

**Tabl 5.1 – Cyfraddau derbyn, dychwelyd ac ymateb cyffredinol 2013-14 (ac eithrio ymatebwyr anghymwys)**

	Cymwys	Derbyniwyd	Dychwelwyd	Cyfradd dderbyn	Cyfradd ddychwelyd	Cyfradd ymateb
<b>Oedolion</b>	6,017	4,858	3,030	81%	62%	50%
<b>Plant</b>	2,173	1,752	818	81%	47%	38%
<b>CYFANSWM</b>	8,190	6,610	3,848	81%	58%	47%

- 5.4 Oherwydd natur y broses recriwtio, darperir gwybodaeth am siaradwyr Cymraeg yn yr aelwyd gan yr ymatebydd ar ran aelodau eraill yr aelwyd. O ganlyniad, mae'n bosibl i holiadur gael ei roi i unigolion nad ydynt yn ystyried eu hunain i fod yn siaradwyr Cymraeg. Er mwyn gwneud yn iawn am yr anghysondeb posibl hwn, cafodd cwestiwn ei gynnwys ar ddechrau'r holiadur yn gofyn i bob ymatebydd Arolwg Defnydd Iaith a yw'n gallu siarad Cymraeg. Gofynnwyd i unrhyw un nad oedd yn siarad Cymraeg ddychwelyd yr holiadur heb ateb unrhyw gwestiynau eraill, er mwyn nodi nad oeddent mewn gwirionedd yn gymwys ar gyfer yr Arolwg Defnydd Iaith.<sup>7</sup>
- 5.5 Fel y disgwyl, roedd peth amrywiaeth o ran cyfraddau cymhwyster ar draws y 22 o awdurdodau lleol. Mae Tabl 5.2 yn dangos cyfraddau cymhwyster, derbyn, dychwelyd ac ymateb ar gyfer pob awdurdod lleol.

---

<sup>7</sup> Yn y pen draw, nododd 251 o ymatebwyr nad oeddent yn siarad Cymraeg a'u bod, felly, yn anghymwys ar gyfer yr arolwg.

Tabl 5.2 - Cyfraddau cymhwyster, derbyn, dychwelyd ac ymateb Awdurdodau Lleol (ac eithrio ymatebwyr anghymwys)

Awdurdod Lleol	Cyfweliadau	Cyfanswm yr aelodau o aelwydydd	Cymwys	Derbyniwyd	Dychwelwyd	Cyfradd cymhwyster	Cyfradd dderbyn	Cyfradd dychwelyd	Cyfradd ymateb
Blaenau Gwent	764	1467	180	151	42	12%	84%	28%	23%
Pen-y-bont ar Ogwr	667	1444	162	120	59	11%	74%	49%	36%
Caerffili	694	1348	185	146	64	14%	79%	44%	35%
Caerdydd	646	1599	247	193	120	15%	78%	62%	49%
Sir Gaerfyrddin	659	1669	645	494	317	39%	77%	64%	49%
Ceredigion	743	1285	763	646	437	59%	85%	68%	57%
Conwy	619	1572	438	360	221	28%	82%	61%	50%
Sir Ddinbych	691	1641	490	416	232	30%	85%	56%	47%
Sir y Fflint	720	1558	340	283	139	22%	83%	49%	41%
Gwynedd	662	1549	1094	929	598	71%	85%	64%	55%
Ynys Môn	725	1591	968	785	536	61%	81%	68%	55%
Merthyr Tudful	696	1430	177	156	67	12%	88%	43%	38%
Sir Fynwy	727	1645	210	152	76	13%	72%	50%	36%
Castell-nedd Port Talbot	556	1556	229	188	101	15%	82%	54%	44%
Casnewydd	611	1379	139	105	45	10%	76%	43%	32%
Sir Benfro	672	1314	333	262	153	25%	79%	58%	46%
Powys	608	1640	311	234	146	19%	75%	62%	47%
Rhondda Cynon Taf	724	1423	233	191	113	16%	82%	59%	48%
Abertawe	637	1644	297	199	103	18%	67%	52%	35%
Tor-faen	636	1461	186	149	50	13%	80%	34%	27%
Bro Morgannwg	634	1577	213	156	96	14%	73%	62%	45%
Wrecsam	680	1630	350	295	133	21%	84%	45%	38%
<b>CYFANSWM</b>	<b>14771</b>	<b>33422</b>	<b>8190</b>	<b>6610</b>	<b>3848</b>	<b>25%</b>	<b>81%</b>	<b>58%</b>	<b>47%</b>

## 6 Paratoi data

### Codio

- 6.1 Nid oedd yr Arolwg Defnydd Iaith yn cynnwys unrhyw gwestiynau penagored, ond roedd yn cynnwys dau gwestiwn gyda'r opsiwn 'Arall', lle gallai ymatebwyr ysgrifennu eu hymateb yn hytrach na dim ond dewis un o'r atebion oedd yno'n barod. Roedd y ddau gwestiwn yn yr holiadur oedolion, gydag un yn yr holiadur pobl ifanc. .
- 6.2 Roedd yr atebion i'r cwestiynau hyn yn cael eu nodi gair am air a'u codio gan aelod o dîm codio TNS BMRB. Adolygwyd pob ateb ac, os oedd yn briodol, byddai'r codiwr yn dyrannu'r ymateb i un o'r codau ateb oedd yn bodoli eisoes. Roedd unrhyw ateb nad oedd yn bosib ei ddyrannu i ymateb oedd yn bodoli eisoes yn cael ei adael o dan 'Arall'.

### Sganio

- 6.3 Dychwelwyd yr holiaduron i ganolfan weithrediadau TNS BMRB yn Warwick. Derbyniwyd pob holiadur gan y tîm derbyn a gofnododd y rhif cyfres a rhif y person cyn anfon yr holiadur i gael ei sganio.
- 6.4 Rhoddwyd yr holiaduron drwy'r sganiwr i droi pob tudalen yn ffeil delwedd digidol. Caiff pob delwedd ei storio ar yriant cyfrifiadurol a rhoddir cyfeirnod delwedd unigryw iddi sy'n gysylltiedig â rhif cyfres yr ymatebydd. Yn ystod y sganio, caiff yr holl atebion yn yr holiadur eu cofnodi a'u troi'n ffeil data ar wahân.

### Golygu data

- 6.5 Gan nad yw holiaduron a lenwir gan ymatebwyr ar eu pen eu hunain yn cael eu monitro, roedd angen gweithredu proses golygu data ar yr holiaduron a ddychwelwyd er mwyn sicrhau bod yr wybodaeth a gofnodwyd yn gyson ac yn gywir.
- 6.6 Gwnaed gwaith golygu i ddatrys enghreifftiau lle roedd yr holiadur i'w weld wedi'i lenwi'n anghywir; er enghraifft, lle roedd mwy nag un ateb



wedi'i gofnodi ar gyfer cwestiwn oedd angen un ateb. Roedd dau brif reswm fod hyn yn gallu digwydd. Y rheswm mwyaf cyffredin yw bod yr ymatebydd wedi dewis mwy nag un ateb. Fodd bynnag, weithiau gall y sganiwr weld marc bychan yn un o'r blychau ateb (er enghraifft, os yw croes o un blwch yn mynd drosodd i flwch arall) a chofnodi hwnnw fel ateb drwy gamgymeriad.

- 6.7 Pan fo nifer fawr o ymatebion amlgod anghywir (gelwir y rhain yn '*dirty responses*' yn Saesneg, neu'n 'atebion brwnt' yma), mae'n arfer safonol sefydlu set o reolau golygu a weithredir ar ôl hynny gydag unrhyw ddata brwnt. Paratôdd Comisiynydd y Gymraeg fanyleb golygu yn amlinellu sut y dylid golygu'r math yma o ymatebion. Gweithredwyd hyn ar y data terfynol gan y tîm ymchwil yn TNS BMRB.
- 6.8 Gweithredwyd cam arall o olygu ar gyfer yr enghreifftiau lle roedd ymatebydd wedi darparu ateb anghyson neu atebion oedd yn groes i'w gilydd. Er enghraifft, gall ymatebydd ddweud, fel ateb i un cwestiwn, nad yw'n siarad Cymraeg o gwbl ond dweud, fel ateb i gwestiwn arall, ei fod yn siarad yr iaith yn ddyddiol. Mae'r rheolau a ddefnyddiwyd i ddatrys hyn wedi'u hamlinellu yn y fanyleb olygu.

### **Allbynnu data**

- 6.9 Rhoddodd Comisiynydd y Gymraeg ddogfen manyleb data i TNS BMRB ar gyfer pennu'r ffurf a'r labeli i'w defnyddio o ran y data oedd i gael ei ddarparu.
- 6.10 Cynhyrchwyd data interim hanner ffordd drwy'r cyfnod casglu data ar ffurf dwy set ddata SPSS: un yn cynnwys data o'r holiadur oedolion ac un arall yn cynnwys data o'r holiadur pobl ifanc. Galluogodd hyn i TNS BMRB brofi'r broses o gynhyrchu data cyn cynhyrchu'r data'n derfynol.
- 6.11 Ar ddiwedd blwyddyn yr arolwg, cynhyrchwyd dwy set derfynol o ddata (oedolion a phobl ifanc). Roedd pob set ddata yn cynnwys newidynnau pwysoli; nodir esboniad pellach o hyn ym Mhennod 7.

## 7 Pwysoli

- 7.1 Mae'r strategaeth bwysoli ar gyfer data'r Arolwg Defnydd Iaith yn cynnwys pwysoliadau a gynhyrchwyd ar gyfer data Arolwg Cenedlaethol 2013-14. Mae'r manylion llawn ynghylch sut y cynhyrchwyd y pwysoliadau hyn yn Adroddiad Technegol Arolwg Cenedlaethol 2013-14.
- 7.2 Gweithredwyd y pwysoliad a roddwyd i bob unigolyn yn yr aelwydydd a samplwyd yn yr Arolwg Cenedlaethol ('WalesPopWeight') fel pwysoliad sylfaen ( $W_{base1}$ ) ar gyfer yr arolwg defnydd iaith.<sup>8</sup>
- 7.3 Yna, cyfunwyd y pwysoliad sylfaen ( $W_{base1}$ ) gyda phwysoliad ar gyfer tuedd ymateb unigol ( $W_{P(ateb)}$ ) i greu pwysoliad Arolwg Defnydd Iaith ( $W_{WLS-P}$ ). Roedd y pwysoliad ar gyfer tuedd ymateb unigol ( $W_{P(ateb)}$ ) yn gyfwerth ag un wedi'i rannu â'r tebygolrwydd rhagweledig o ymateb i'r Arolwg Defnydd Iaith. Amcangyfrifwyd tebygolrwydd ymatebion drwy fodel atchweliad logistig gyda set o briodoleddau hysbys ar gyfer unigolion ac aelwydydd yn gweithredu fel newidynnau rhagfynegi.
- 7.4 Roedd y diffiniad o 'ymateb' yn cynnwys (i) holiaduron wedi'u cwblhau gan ymatebwyr cymwys a (ii) holiaduron heb eu llenwi a ddychwelwyd gan ymatebwyr i ddatgan nad oeddent yn gymwys. Gan nad oedd statws cymhwyster y sawl nad oedd wedi ymateb yn hysbys, roedd angen cyfuno'r ymatebwyr cymwys a'r ymatebwyr anghymwys - o ran y model hwn - i gynnal cymesuredd rhwng y samplau a ymatebodd a'r samplau nas ymatebodd. Wrth ddadansoddi, wrth gwrs, hepgorir ymatebwyr anghymwys.

---

<sup>8</sup> Cynnyrch tri phwysoliad cydrannol oedd y pwysoliad sylfaen ( $W_{base1}$ ): (a) pwysoliad dylunio sy'n gwneud yn iawn am y tebygolrwydd o ddewis aelwydydd mewn ffordd nad yw'n hafal yn y sampl Arolwg Cenedlaethol a roddwyd; (b) pwysoliad tuedd ymateb sy'n rhoi pwysau mwy na'r cyfartaledd i ardaloedd sydd â chyfraddau ymateb llai na'r cyfartaledd; a (c) pwysau graddnodi sy'n alinio proffil aelwydydd a ymatebodd i'r Arolwg Cenedlaethol gyda set o ddata poblogaeth berthnasol (yn benodol, amcanestyniadau poblogaeth y Swyddfa Ystadegau Gwladol ar gyfer 2013 ar sail Cyfrifiad 2011).

7.5 I benderfynu pa newidynnau rhagfynegi i'w cynnwys yn ein model ar gyfer tueddiadau ymateb, profom gyfuniadau lluosog o newidynnau ymgeisydd gan geisio cael cydweddiad da â'n data arolwg heb ormod o newidynnau rhagfynegi. Dylai hyn arwain at fodel mwy cadarn nag un sydd wedi ei seilio ar gydweddiad i'r eithaf â'r sampl penodol hwn.

7.6 Y newidynnau ymgeisydd oedd:

- a) Defnyddiwyd pwysoliad 'SamplePopWeight' yr Arolwg Cenedlaethol i wneud i bobl yn y sampl adlewyrchu priodoleddau Cymru gyfan.
- b) A oedd unigolyn yn ymatebydd i'r Arolwg Cenedlaethol (hynny yw, yn hytrach nag aelod arall o'r aelwyd);
- c) Nifer y bobl yn yr aelwyd
- d) Oedran yr ymatebydd
- e) Rhyw'r ymatebydd
- f) Statws deiliadaeth yr ymatebydd
- g) A oedd yr aelwyd yn cynnwys unigolion o dan 5 oed
- h) A oedd yr aelwyd yn cynnwys unigolion o dan 16 oed
- i) A oedd yr aelwyd yn cynnwys unigolion o dan 19 oed
- j) A oedd yr aelwyd yn cynnwys unigolion dros 60 oed
- k) Awdurdod unedol lle mae'r aelwyd wedi ei lleoli
- l) Lefel Trefoli yr ardal lle mae'r aelwyd wedi ei lleoli
- m) Dosbarthiad 'Acorn' yr ardal lle mae'r aelwyd wedi ei lleoli
- n) Dosbarthiad amddifadedd lluosog cyffredinol yr ardal lle mae'r aelwyd wedi ei lleoli
- o) A yw'r aelwyd yn cynnwys ymatebydd i'r Arolwg Cenedlaethol a oedd yn deall Cymraeg llafar
- p) A yw'r aelwyd yn cynnwys ymatebydd i'r Arolwg Cenedlaethol a oedd yn gallu darllen Cymraeg
- q) A yw'r aelwyd yn cynnwys ymatebydd i'r Arolwg Cenedlaethol a oedd yn gallu ysgrifennu Cymraeg
- r) A yw'r aelwyd yn cynnwys ymatebydd i'r Arolwg Cenedlaethol a oedd yn 'rhugl yn y Gymraeg' yn erbyn y rhai oedd yn gallu siarad 'cryn dipyn o Gymraeg', yn erbyn y rhai oedd 'ddim ond yn gallu siarad ychydig o Gymraeg' yn erbyn y rhai oedd 'ond yn gallu

dweud ychydig o eiriau yn Gymraeg' neu yn 'methu siarad Gymraeg o gwbl'

- s) A yw'r aelwyd yn cynnwys ymatebydd i'r Arolwg Cenedlaethol a oedd yn siarad Cymraeg 'yn ddyddiol' yr erbyn 'wythnosol', yn erbyn 'llai aml nag wythnosol' yn erbyn 'byth'
- t) Termau rhyngweithio rhwng 'a yw'r unigolyn yn atebydd i'r Arolwg Cenedlaethol' a newidynnau o, p, q, r, ac s
- u) P'un ai bod pawb yn y cartref yn siarad Cymraeg yn hytrach na ffracsiwn o bobl y cartref

7.7 Yn y pen draw, defnyddiwyd yr holl newidynnau yn y model terfynol, ac eithrio:

- a) A oedd yr aelwyd yn cynnwys unigolion o dan 5 oed
- b) A oedd yr aelwyd yn cynnwys unigolion o dan 16 oed
- c) A oedd yr aelwyd yn cynnwys unigolion dros 60 oed
- d) A yw'r aelwyd yn cynnwys ymatebydd i'r Arolwg Cenedlaethol a oedd yn gallu darllen Cymraeg
- e) A yw'r aelwyd yn cynnwys ymatebydd i'r Arolwg Cenedlaethol a oedd yn 'rhugl yn y Gymraeg' yn erbyn y rhai oedd yn gallu siarad 'cryn dipyn o Gymraeg', yn erbyn y rhai oedd 'ddim ond yn gallu siarad ychydig o Gymraeg' yn erbyn y rhai oedd 'ond yn gallu dweud ychydig o eiriau yn Gymraeg' neu yn 'methu siarad Gymraeg o gwbl'

7.8 Ar ôl creu'r pwysoliad Arolwg Defnydd Iaith cychwynnol ( $W_{WLS-P}$ ) tynnwyd yr ymgeiswyr a oedd wedi datgan eu bod yn anghymwys o'r set data ac archwiliwyd dosbarthiad poblogaeth amcangyfrifedig yr hyn a oedd yn weddill.

7.9 Ar ôl pob cam o bwysoli a graddnodi, amcangyfrifwyd bod yr effaith dyluniad<sup>9</sup> canolrifol ar gyfer yr Arolwg Defnydd Iaith yn 1.84.<sup>10</sup>

7.10 Mae'r tablau yn cyflwyno dosbarthiad y siaradwyr Cymraeg ar gyfer pobl dros 16 mlwydd oed ac o dan 16 mlwydd oed yn sampl yr Arolwg Defnydd Iaith.

**Tabl 7.1 – Targedau pwysoli'r Arolwg Defnydd Iaith ar gyfer oedolion 16 oed ac hŷn (amcangyfrifiad o Arolwg Cenedlaethol 2013-14)**

<b>Grŵp</b>	<b>Poblogaeth darged</b>
Benyw	279,092
Gwryw	221,007
<b>Cyfanswm</b>	<b>500,099</b>

<b>Grŵp</b>	<b>Poblogaeth darged</b>
16 i 18 mlwydd oed	37,840
19 i 24 mlwydd oed	58,024
25 i 30 mlwydd oed	47,031
31 i 35 mlwydd oed	38,597
36 i 40 mlwydd oed	32,241
41 i 45 mlwydd oed	39,683
46 i 50 mlwydd oed	37,337
51 i 55 mlwydd oed	35,426
56 i 60 mlwydd oed	36,063
61 i 65 mlwydd oed	34,695
66 i 70 mlwydd oed	33,657
71 i 75 mlwydd oed	24,026
76 i 80 mlwydd oed	20,167
81 i 102 mlwydd oed	25,312
<b>Cyfanswm</b>	<b>500,099</b>

<sup>9</sup> Mae'r effaith dyluniad sydd wedi'i nodi yma yn un "diamod", os bydd "amodau" yn cael eu gweld yn cydberthyn i'r pwysau ar lefel cwestiwn penodol.

<sup>10</sup> Amcangyfrifwyd bod yr effaith dyluniad canolrifol yn  $1 + (\text{Gwriad safonol } W_{WLS} / o W_{WLS})^2$ .

<b>Ardal</b>	<b>Poblogaeth darged</b>
Ynys Môn	31,937
Gwynedd	66,485
Conwy	29,230
Sir Ddinbych	19,687
Sir y Fflint	20,917
Wrecsam	19,525
Powys	21,744
Ceredigion	32,075
Sir Benfro	19,072
Sir Gaerfyrddin	65,300
Abertawe	39,590
Castell-nedd Port Talbot	18,265
Pen-y-bont ar Ogwr	9,307
Bro Morgannwg	9,794
Caerdydd	36,542
Rhondda Cynon Taf	20,039
Merthyr Tudful	3,165
Caerffili	13,790
Blaenau Gwent	3,627
Tor-faen	5,081
Sir Fynwy	6,347
Casnewydd	8,578
<b>Cyfanswm <sup>11</sup></b>	<b>500,097</b>

**Tabl 7.2 – Dosbarthiad poblogaeth ar gyfer pobl 3-15 mlwydd oed sy'n siarad Cymraeg, wedi'u pwysoli**

<b>Grŵp</b>	<b>Poblogaeth darged</b>
Benyw	83,198
Gwryw	92,361
<b>Cyfanswm</b>	<b>175,559</b>

<sup>11</sup> Ymddengys cyfanswm y boblogaeth oed 16+ sy'n siarad Cymraeg fel 500,097 oherwydd talgrynnu'r ffactorau pwysoli.

<b>Grŵp</b>	<b>Poblogaeth darged</b>
3 i 6 mlwydd oed	45,589
7 i 10 mlwydd oed	55,559
11 i 15 mlwydd oed	74,412
<b>Cyfanswm<sup>12</sup></b>	<b>175,560</b>

<b>Ardal</b>	<b>Poblogaeth darged</b>
Ynys Môn	7,484
Gwynedd	13,783
Conwy	6,680
Sir Ddinbych	8,243
Sir y Fflint	7,327
Wrecsam	8,217
Powys	8,426
Ceredigion	7,415
Sir Benfro	5,137
Sir Gaerfyrddin	17,986
Abertawe	10,963
Castell-nedd Port Talbot	3,525
Pen-y-bont ar Ogwr	4,469
Bro Morgannwg	6,496
Caerdydd	15,136
Rhondda Cynon Taf	13,141
Merthyr Tudful	3,671
Caerffili	5,540
Blaenau Gwent	4,021
Tor-faen	5,304
Sir Fynwy	4,322
Casnewydd	8,273
<b>Cyfanswm</b>	<b>175,559</b>

<sup>12</sup> Ymddengys cyfanswm y boblogaeth oed 3-15 sy'n siarad Cymraeg fel 175,560 oherwydd talgrynnu'r ffactorau pwysoli.